

GUSTAVE SCHLUMBERGER

*Expédition des «Almugavares» ou routiers Catalans en Orient
(avec une carte), p. 392. Librairie Plon. Paris 1902.*

Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ ἔθνους ἡμῶν ἐξαιρετικὴν θέσιν κατέχουσιν οἱ χρόνοι τῆς Φραγκικῆς κατακτῆσεως. Δύο πολιτισμοί, ἰδιορρυθμῶς ἀπὸ αἰῶνων διαμορφωθεῖς ἑκάτερος, ἦλθον εἰς διαρκὴ ἐπιμιξίαν καὶ ἐν τῇ ἐλληνικῇ γῇ ἐνεφυτεύθη ὅλη ἡ ἱεραρχία τοῦ φεουδαλισμοῦ μετὰ τοὺς βαρῶνους καὶ ἱππότας, ἐνεφυτεύθησαν τὰ ἔθιμα τὰ ἱπποτικὰ τῆς Δύσεως μετὰ τοὺς τρουβαδούρους καὶ τὰς τζόστρας· ἐπὶ τῶν ἐλληνικῶν ὄρεων ὑψώθησαν τὰ φρούρια τῶν κατακτητῶν, ἐν οἷς ἠκούσθη πολλάκις τὸ ἄσμα τῶν σιδηροχιτώνων πριγκίπων τῆς κατακτῆσεως, καὶ τὰ ὅποια ἐμποιοῦσι σήμερον παράδοξον ἐντύπωσιν παρὰ τάρχαϊα ἐρείπια καὶ τὰς αὐστηρὰς γραμμὰς τῆς περιβαλλούσης ἐλληνικῆς φύσεως. Κατὰ τὴν πολυκύμαντον ταύτην ἐποχὴν, τυχοδιῶνται Ἴσπανοί, ἐξελθόντες ἐκ τῶν ὑπωρειῶν τῶν Πυρηναίων, διηυθύνθησαν πρὸς τοὺς αἰγιαλοὺς τῆς Ἰωνίας καὶ τῆς Θράκης καὶ τέλος ἱδρυσαν, κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ ΙΔ' αἰῶνος, ἰσπανικὸν δουκᾶτον ἐν τῇ πόλει τῆς Παλλάδος καὶ τοῦ Περικλέους. Ἡ ὀδύσσεια τῶν Ἰσπανῶν τούτων μισθοφόρων — ὀδύσσεια θαυμαστή, ῥωμαντικὴ καὶ αἱματηρά — εἶναι ἐν πολλοῖς ἄγνωστος εἰς τοὺς φιλόστοργους τοὺς τερπομένους μετὰ τὴν μελέτην τῶν πράξεων τοῦ παρελθόντος. Ἀνέλαβε νὰ τὴν καταστήσῃ γνωστὴν, ἐν βιβλίῳ ἐκδοθέντι πρὸ ὀλίγων ἡμερῶν ἐν Παρισίοις, ἀνὴρ τὰ μάλιστα ἔμπειρος καὶ δεξιός, ὁ διάσημος βυζαντινολόγος καὶ μέλος τοῦ Ἰνστιτούτου κ. Γουσταῦος Schlumberger.

Εἰς τὰς γλαφυρὰς σελίδας τοῦ κομψοτάτου τυπογραφικῶς βιβλίου τούτου ἐξεικονίζονται ζωνταναὶ αἱ τραχεῖαι μορφαὶ τῶν ἀρχηγῶν τῶν Κατελάνων μισθοφόρων, φύσεις παράτολμοι καὶ ἀκόρεστοι σωματικῶν ἀπολαύσεων καὶ παραβόλων ὀνείρων — τύποι τέλειοι τῶν τυχοδιωκτῶν ἐκείνων τοῦ μεσαιῶνος, οἵτινες ἐφέροντο πρὸς αὐτοκράτορας ὡς ἱσοὶ πρὸς ἱσοὺς, ἱδρυσὸν δυναστείας καὶ κατέλυον βασιλεία. Ὑπὸ τοιούτους ἀρχη-

γούς, ὧν προεξάρχει ὁ μυθώδης Ῥογήρος «ὁ υἱὸς τοῦ διαβόλου», παρελαύνουσι πρὸ τῶν χρυσῶν ἀνακτόρων τῆς μητροπόλεως τῆς Ἀνατολῆς, ὡς μισθοφόροι τῶν Παλαιολόγων, λαοὶ σύμμικτοι — Κατελάνοι, Ἀραγώνιοι, Ναβαρραῖοι, Γασκῶνοι, Σικελοί, ἄνδρες εὐγενοῦς καταγωγῆς, καὶ μετ' αὐτῶν οἱ Ἀμογάβαροι (κατὰ Νικηφόρον τὸν Γρηγοράν), ὡς ἀπεκάλουν οἱ Ἀραβες τοὺς πεζοὺς πολεμιστὰς τῆς Δύσεως. Κατ' ἔθος πανάρχαιον οἱ πολεμιστοὶ οὗτοι σύρουσι μεθ' ἑαυτῶν τὰς γυναῖκας, τὰς παλλακίδας, τὰ τέκνα καὶ τὰς θρασεῖας ἑταῖρας, αἵτινες, καταλιποῦσαι χλοερὰ Πυρηναικὰ χωρία ἢ Σικελικὰς πεδιάδας, δύνανται νὰ χειρίζονται ἐν ἀνάγκῃ τὰ ἐν πυρὶ ἐστομωμένα βέλη καὶ τὴν βαρεῖαν σπάθην τῶν τραχέων συντρόφων αὐτῶν.

Ἐπειτα περιγράφει μὲ ποιητικὴν ἑξαρσιν τὰς ἐπικάς σκηνὰς τὰς διαδραματισθείσας ἐν τῇ Μ. Ἀσίᾳ, ὅπου οἱ Καστιλλανοὶ καὶ Γασκῶνοι ἱππεῖς ἀναβοοῦντες ἄθροοι «Ἀραγῶνιοι, Ἀραγῶνιοι, ἀκονίσσατε τὸν αἰδηρόν» καὶ κρούοντες τὸ ἔδαφος μὲ τὴν αἰχμὴν τῶν λογχῶν καὶ τῆς μακρᾶς σπάθης, κυνηγοῦσι τοὺς Τουρκομάνους ἱππεῖς εἰς τὰ πεδία τῶν Σάρδεων καὶ τοῦ Πακτωλοῦ, τὰ πλήρη μυθολογικῶν παραδόσεων καὶ ἱστορικῶν ἀναμνήσεων.

Μετὰ δὲ τὴν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων σφαγὴν τοῦ ἀρχηγοῦ τῶν Ῥογήρου κηρύττουσι τὸν πόλεμον πρὸς τὸν αὐτοκράτορα, πόλεμον ὁ ὁποῖος ἔφερε τὴν γηραιὰν αὐτοκρατορίαν εἰς τὸ χεῖλος τοῦ βαράθρου. Αἱ λυσσῶδεις μάχαι τῶν Ἀμογαθάρων πρὸς τοὺς Βυζαντίνους, αἱ ἀνήκουστοι ὠμότητες καὶ δηώσεις τῆς Θράκης καὶ Μακεδονίας, τὰς ὁποίας ἐγκαταλείπουσιν ἵνα εὕρωσιν εἰς τὴν εὐφορον Θεσσαλίαν κοιλάδας καὶ πόλεις ἄλλας ἀνθηρὰς νὰ καταστρέψωσιν, ἡ μεγάλη μάχη τῆς Κωπαίδος, ὅπου ἔπεσε τὸ ἄνθος τῶν Φράγκων ἱπποτῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ ὁποία ἐπέφερε τὴν ἰδρυσιν ἰσπανικοῦ δουκάτου ὑπὸ τὸν Παρθενῶνα — ταῦτα πάντα ἐξεικονίζονται διὰ μάγου γραφίδος, διὰ γλώσσης ποτὲ μὲν ὑψηλῆς, ποτὲ δὲ μαλακωτέρας, πάντοτε ὁμῶς γλαφυρᾶς καὶ ποικιλλομένης μὲ τᾶνθι τῆς ποιήσεως, ἡ ὁποία ἐπιπνέει τὸ ὅλον καὶ ἐμψυχώνει τὰς παριστανομένας δραματικὰς καὶ ἀλλοκότους σκηνάς.

Ἐπιτυγχάνει τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ θαυμασίως ὁ γλαφυρὸς συγγραφεὺς· σκοπὸς τοῦ δὲν εἶναι ἡ συγγραφὴ αὐστηρᾶς ἐπιστημονικῆς πραγματείας, τῆς ὁποίας ὁ φόρτος τῶν παραπομπῶν καὶ συζητήσεων θὰ καθίστα ἀπρόσιτα εἰς τοὺς φιλόστοργους τὰ πορίσματα τῶν ἱστορικῶν ἐρευνῶν καὶ θ' ἄφηνον ἄγνωστον εἰς αὐτοὺς τὴν θαυμαστὴν ὁδύσειαν τῶν Κατελάνων ἐν τῇ Ἀνατολῇ. Ἡ περίοδος καθόλου τῆς Φραγκοκρατίας

ἐν Ἑλλάδι εἶναι μοναδική ἴσως εἰς τὴν ἱστορίαν διὰ τὸ πολυμιγὲς αὐτῆς καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐπὶ σκηνῆς ἐμφανιζομένων προσώπων, τὴν ἀπροσδόκητον ἀλλαγὴν τῆς σκηνογραφίας, τὸν πλοῦτον εἰς γεγονότα δραματικά καὶ ἐπικὴν μεγαλοπρέπειαν. Οὐχὶ μικρὰν ὑπηρεσίαν θὰ παρείχεν ἐκεῖνος, ὅστις, κατέχων τὴν τέχνην τῆς ἱστορικῆς ἀναπλάσεως καὶ ἐγκρατῆς ἅμα τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης, θὰ ἐλάμβανε καὶ ἄλλας περιόδους τῆς ἐποχῆς ταύτης ὡς ὑποκείμενον ἔργου τέχνης. Ζηλευτὸν δὲ πρότυπον θὰ εἶχε πρὸ αὐτοῦ τοὺς «Ἀμογαθάρους» τοῦ διαπρεποῦς βυζαντινολόγου. Δὲν ὑπάρχει μεταξὺ τῶν χρονικῶν τῶν μέσων αἰώνων, χρονικῶν πολυτάκτως τῶν θαυμαστῶν, περιπέτεια περισσότερον ἀλλόκοτος καὶ δραματική, περισσότερον ἀνήκουστος ἀπὸ τὴν νέαν ταύτην ἐκστρατεῖαν πρὸς κατάκτησιν τοῦ χρυσοῦ δέρατος· καὶ τὴν περιπέτειαν ταύτην ἐν μορφῇ καλλιτεχνικῇ καὶ τὰ μάλιστα ἐπαγωγῇ βλέπομεν ἐκτυλισσομένην πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἐν τῷ βιβλίῳ τοῦ κ. Schlumberger.

«Πόσαι διηγήσεις, ἀνακράζει, ἔχει νὰ γράψῃ τις, πόσας περιπετείας νὰ φηγηθῇ!» Ἀληθῶς, ὁ διεξερχόμενος τὰς σελίδας τῶν «Ἀμογαθάρων», θαυμάζει διὰ τὴν ὕλην τὴν πλουσίαν, τὴν ὁποίαν παρέχει ἡ ἐποχὴ αὕτη πρὸς καλλιτεχνικὴν δημιουργίαν· αἱ εἰκόνες σκηνῶν δραματικῶν, διὰ τὸ ἐμψυχον τῶν περιγραφῶν, παρέρχονται αὐτόματα πρὸ τῆς φαντασίας τοῦ ἀναγνώστου. Τὰ χαρίσματα δὲ ταῦτα, ἐνούμενα μὲ τὴν ἐντέλειαν καὶ τὴν γλαφυρότητα τοῦ ὕφους, τὸ κάλλος καὶ τὴν σαφήνειαν τῆς γαλλικῆς γλώσσης, θὰ ἠδύναντο νὰ ποδείξωσι τὸ κομψὸν ἔργον τοῦ Παρισινοῦ σοφοῦ τέλειον δημιούργημα τέχνης, ἂν ἡ ἱστορικὴ ἀλήθεια δὲν ἐδέσποζε τοῦ ὅλου καὶ δὲν ἐξῆγεν ἡμᾶς τοῦ λογοτεχνικοῦ ὀνείρου, ὅπερ ἀναπλάττομεν διεξερχόμενοι τὰς χαριέσσας ἀλλὰ καὶ αἰματηρὰς ἅμα σελίδας ταύτας.

Ὅφειλομεν χάριτας εἰς τὸν βαθὺν ἐπιστήμονα, ὁ ὁποῖος προήγαγε τὴν βυζαντικὴν ἐπιστήμην διὰ τῶν πολυτίμων νομισματικῶν περὶ ταύτην ἐργασιῶν των, ὁ ὁποῖος εἰς ἀλησμονήτους σελίδας ἐξεκόνισε τὸ ἐπικὸν μεγαλεῖον τῶν πολέμων μεγάλων αὐτοκρατόρων κατ' Ἀράβων, Ῥώσων καὶ Βουλγάρων ἐν τῇ ἀληθεῖ βυζαντικῇ ἐποποιίᾳ αὐτοῦ· ὀφείλομεν ὁμοίως χάριτας αὐτῷ, ὅτι κατέστησε τοῖς πᾶσι προσιτὴν τὴν μελέτην πολυταράχου στρατείας μὲ ἀγάπην καὶ ἐνθουσιασμόν μεταδοτικόν, μὲ δύναμιν ἀναπλαστικὴν ἀπαράμιλλον, μὲ ζωὴν καλλιτεχνικὴν.

Ἐν Παρισίοις κατὰ Μάιον τοῦ 1902.